

A STILISZTIKAI ALAKZATOK RENDSZEREZÉSE

SEGÉDKÖNYVEK
A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ 55.

A STILISZTIKAI ALAKZATOK RENDSZEREZÉSE

Szerkesztette
SZATHMÁRI ISTVÁN

TINTA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2006

SEGÉDKÖNYVEK
A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ 55.

Sorozatszerkesztő:
KISS GÁBOR

Lektor:
PÉTER MIHÁLY

A kötet az OTKA támogatásával jelent meg.

ISSN 1419-6603
ISBN 963 7094 53 9

© TINTA Könyvkiadó, 2006
© A szerzők, 2006

A kiadásért felelős
a TINTA Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Temesi Viola
Műszaki szerkesztő: Bagu László

TARTALOM

Előszó	7
Köszöntő az ELTE Stilisztikai Kutatócsoportjának jubileumi konferenciáján	8
Meghívó	9
SZATHMÁRI ISTVÁN	
Az alakzatok rendszerezéséről	11
BENCZE LÓRÁNT	
Stílus, <i>Weltanschauung</i> és viselkedés	16
ADAMIK TAMÁS	
A szóképek rendszere az antik retorikában és grammatikában	30
EÖRY VILMA	
Az alakzatok és a norma	43
HELTAINÉ NAGY ERZSÉBET	
Archaizálás és retorizáltság	49
TOLCSVAI NAGY GÁBOR	
A transzmutáció jelentéstana	61
SZIKSZAINÉ NAGY IRMA	
A kérdésalakzatok tipizálásának gondjai	68
NAGY L. JÁNOS	
Az alakzatok hangzásához	74
TÁTRAI SZILÁRD	
Az alakzatok kontextuális értelmezéséről	83
PETHŐ JÓZSEF	
Alakzatok napjaink szónoki beszédeiben	90
KOCSÁNY PIROSKA	
A (kognitív) metonímia körül	99
ROZGONYINÉ MOLNÁR EMMA	
Az ellentételezés az alakzatok körében	112
V. RAISZ RÓZSA	
A körmondat mint alakzat	119

CS. JÓNÁS ERZSÉBET	
Detrakció és kohézió a párbeszédben	130
JENEI TERÉZ	
Az ironia alakzatai Babits Mihály <i>Halálfiái</i> című regényében	143
CZETTER IBOLYA	
Szentenciák és aforizmák Márai Sándor <i>Ég és Föld</i> című művében	151
PORKOLÁB JUDIT – BODA ISTVÁN KÁROLY	
Jellemző alakzatok és jelentésük vizsgálata Radnóti Miklós egy versében	157
KABÁN ANNAMÁRIA	
Alakzattársulások versszövegformáló szerepe	170
KINCSES KOVÁCS ÉVA	
Az oxymoron mint stiláris alakzat a modern költészetben	176
LŐRINCZ JULIANNA	
Az alakzatok fordítási kérdései	185
SÁJTER LAURA	
Prosopopeia vagy az „arc” figurája	190
DOMONKOSI ÁGNES	
Az elhallgatva kimondás változatai: nyelvi megformáltság, működés és funkció a praeteritio alakzatában	199
Zárószó	206

ELŐSZÓ

Ebben a kötetben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Mai magyar nyelvi tanszéke mellett működő Stíluskutató csoport 2005. október 26-án „Alakzatok – alakzatlexikon” címmel megrendezett konferenciájának előadásait kapja kézhez az olvasó. A kötet folytatása a 2003-ban megjelent „A retorikai-stilisztikai alakzatok világa” című konferenciaanyagnak. A XX. század vége felétől ugyanis mind az írott, mind a beszélt nyelvet átfogó és Arisztotelész óta szinte állandóan vizsgált, de számos vonatkozásban megoldatlan alakzatokkal foglalkozunk, hogy e munkálatok eredményeképpen egy alakzatlexikont jelentessünk meg. Előadásainkban olyan nagy elméleti kérdéseket érintettünk, mint az alakzatok rendszerezése; az alakzatok egyetemessége és határesetei; az alakzatok és a norma; a szóképek helye; az alakzatok pragmatikai megközelítése; az alakzatok fordítása; alakzattársulás, és így tovább. Aztán vizsgáltattak egyes alakzatok: a kérdések, a metonímia, az ellentétezés, a transzmutáció. És természetesen szerepelt egy-egy alakzatnak a viselkedése meghatározott író, költő valamely művében, műveiben, így például Márai Sándor körmondatai, az irónia Babits Halálfiái c. regényében, a szentencia Márai Ég és föld c. kötetében, alakzattársulás Balassi egy versében, és még sorolhatnám tovább. Megjegyzem még, hogy az előadásokat az elhangzás sorrendjében tesszük közzé (l. a programot), és hogy két csoporttársunk olyan dolgozatát is közöljük, amelyek bizonyos okokból nem hangzottak el, de a közlést feltétlen megérdemlik.

Talán az itt említettekből is egyenesen következik, hogy kötetünket haszonnal forgathatják a nyelvészet, az irodalomtudomány és a kettő közötti stilisztikával foglalkozók, a tanárok, az egyetemi, főiskolai és középiskolai diákság, valamint természetesen mindazok, akiket anyanyelvünk, íróink és költőink stílusa érdekel.

Végül ismételtelen köszönet a Tinta Kiadónak, hogy vállalta a kötet gondozását és megjelentetését.

A szerkesztő